

Tuire Ranta-Meyer,
Kulttuurin ja luovan alan klusterijohtaja, Metropolia Ammattikorkeakoulu
Tuire.Ranta-Meyer@metropolia.fi

TUTKIVA JA SOVELTAVA TAIDE SILTANA ALUEKEHITYSTEHTÄVÄN TOTEUTTAMISEEN PÄÄKAUPUNKISEUDULLA

Taide vaikuttaa yhteisöihin, identiteetteihin ja yhteiskuntarakenteisiin ihmisten kautta. Ihmiset kohtaavat toisiaan, havaitsevat ympäristönsä ilmiöitä, käsittelevät kokemuksiaan ja haluavat ilmaista yksilöllisyyttään monin eri tavoin. Tässä artikkelissa pohditaan, mitä taidetyön soveltavat muodot voivat merkitä kaupunkikulttuurin ja yhdyskuntasuunnittelun kehittämisessä ja vahvistamisessa?

Taiteen soveltavien menetelmien voima on ympäri maailmaa tunnustettu yhdeksi nykypäivän tehokkaimmista keinoista vaikuttaa myönteisesti suurkaupunkien kehitykseen. Kun ihmisillä on mahdollisuus taiteellisen itseilmaisun kautta löytää oma äänensä yhteiskunnassa, he ottavat helpommin aktiivisen kansalaisen roolin oman ympäristönsäkin kehittämisessä. Esimerkiksi Englannissa uskotaan taideprojektien olevan lähes ainoa keino monikulttuurisuuteen liittyvien ongelmien ehkäisyssä. Samoin Venezuelan musiikki-ihme – slumminuorten parissa tehty järjestelmällinen soitonopetus – on nostettu pelastavaksi esimerkiksi yhteiskunnallisen polarisaation vähentämisessä (Kylänpää 2008). Taide- ja toimintaterapiaa ei enää pidetä pelkkänä ajanvietteenä tai mukavana puuhasteluna, vaan samanaikaisesti sekä oikeaa että vasenta aivopuoliskoa stimuloivan luovan toiminnan on todettu saavan ihmiset todella voimaan paremmin ja heidän kuntonsa kohenevan (Jäämeri 2008). Suomessa pääkaupunkiseudulla on esimerkiksi käyttäjäkeskeisessä yhdyskuntasuunnittelussa ja kaupungin palvelurakenteiden uudistamisessa syntymässä uudenlaisia läpimurtoja, kun Metropolia-ammattikorkeakoulun kulttuuriala on jatkossa yksittäisiä kokeiluja laajemmin mukana moniammatillisten innovaatioiden kehittäjänä.

Monialainen yhteistyö kaupunkitutkimuksen voimavara

Taidetyön toimintamallien ja yhteisöllisyyttä tukevien ratkaisujen kehittäminen avaa uusia rajapintoja ja oppimisen paikkoja kaupungin hallinnon, ammattikorkeakoulun ja yliopistojen yhteistyölle. Luovissa taiteellisissa prosesseissa on aina mukana epävarmuuden sietämistä, riskinottoa ja lopputuloksen tiettyä yllätyksellisyyttä. Niiden kautta voidaan kuitenkin saavuttaa jotain tärkeää. Yhdyskuntasuunnittelu ja sitä tukeva tutkimus saavat aidon yhteyden kokemuksellisen tiedon tuottamiseen, ja

tutkiva taide voi saada uusia kehittymisen näköaloja yliopistoyhteisöjen parista.

Myös tutkimusrahoituksessa voitaisiin suosia nykyistä enemmän yhteistyötä, innovatiivisia menetelmiä ja monialaisesti haastavia kokeiluja yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä. Perinteisten tutkimuslaitosten ja yliopistojen tiedekuntien ei ole helppo laajentaa verkostojaan, jos niiden toimintaedellytykset perustuvat vain kilpailtuun tutkimusrahoitukseen ja jos ne siitä syystä kokevat tutkivan taiteen menetelmät liian riskialttiina kokeiluina. Kun suomalaisissa taideyliopistoissa koulutustoiminta nojaa voimakkaasti yksilökeskeiseen taiteelliseen ilmaisuun, ammattikorkeakoulun kulttuuriala puolestaan edustaa sosiaalisten innovaatioiden kehittelyvoimaa. Toistaiseksi metropolialueen kuntatoimijat ja kulttuuri-instituutiot ovat osanneet hyödyntää ammattikorkeakoulujen tarjoamaa kehittämispotentiaalia melko rajoitetusti. Ammattikorkeakoulun ja yliopistojen yhteistyön avulla taiteellisin metodein tuotettuja toimintakonsepteja voitaisiin kuitenkin tutkia, testata ja arvioida aiempaa monipuolisemmin.

Ammattikorkeakouluissa panostetaan aluekehitystehtävään

Suomessa ammattikorkeakoulut mielletään alueellisiksi toimijoiksi, joiden tehtäväksi on jo lainsäädännössä määritelty oman vaikutusalueen ja sen elinkeinoelämän kehittäminen. Metropolia-ammattikorkeakoulun kulttuuriala on maan suurin: Bachelor- ja Master-tason korkeakoulututkintoja voi suorittaa musiikin, median, muotoilun, viestinnän, elokuvan, teatterin, esitystekniikan, konservoinnin ja kulttuurituottamisen alalla. Miten ammattikorkeakoulun kulttuuriala on juuri pääkaupunkiseudulla mieltänyt aluekehitystehtävänsä, kun se muista ammattikorkeakouluista poiketen sijaitsee usean perinteikkään yliopiston, taideyliopiston ja tutkimuslaitoksen metropolialueella. Mitä yhteisöteatterin, soveltavan musiikkikasvatuksen, sosiaalisen median ja kulttuurituottamisen uudet ennaltaehkäisevät ja eheyttävät metodiset innovaatiot aluekehitystyössä ovat?

Tämän artikkelin tarkoituksena on toisaalta esitellä aluekehitystehtävän konkretisoitumista Metropolia-ammattikorkeakoulun kulttuurialalla. Toisaalta se pyrkii valottamaan sitä vuorovaikutuksellista, yhteiskunnallista ja idealistista missiota, joka ammattikorkeakoulun taideopetuksen kehittäjillä on pääkaupungin omaleimaisessa kontekstissa ollut.

Lähtökohtana taide, toimijuus ja yhteisöllisyys

Ammattikorkeakoulun kulttuurialan linjaukset perustuvat kolmeen keskeiseksi tunnistettuun tekijään. Ensinnäkään koko maan taidekoulutuksen kannalta ei ole yhdentekevää, miten Suomen suurin ja vetovoimaisin ammattikorkeakoulun kulttuuriala Helsingissä ja Vantaalla

onnistuu koulutustehtävässään ja yhteiskunnallisessa vaikuttavuudessaan. Toiseksi Metropoliassa on pääkaupunkiseudun ainoa monialainen kulttuuri- ja taidealan yksikkö. Alojen keskinäisen synergian hyödyntämiseen on siksi tarkoituksenmukaista panostaa esimerkiksi hankkeiden ja tutkimuksen avulla. Mikään muu organisaatio Suomessa ei tee juuri tämän kaltaista taidealojen välistä kehittelytyötä. Koska maan suurimmat sosiaali-, terveys- ja tekniikan koulutusalat myös kuuluvat Metropolia-ammattikorkeakouluun, yhteistyötä on tarkoituksenmukaista hakea organisaation sisältä esimerkiksi hyvinvointiin liittyvien toimintakonseptien rakentamiseksi. Kolmanneksi yhteisöllisten, interaktiivisten teatterimuotojen soveltaminen eri elämänalueilla on ratkaisevan tärkeä ammattikorkeakoulun metodinen innovaatio. Sen avulla pystytään syvällisesti vaikuttamaan ihmisten oppimiseen ja sosiaaliseen eheytymiseen moniammatillisissa projekteissa.

Aikoinaan erityisesti Helsingin ammattikorkeakoulun rooli kaupunkikulttuurin kehittäjänä on kiteytetty seuraaviksi kulttuurialan strategisiksi tavoitteiksi:

- Kulttuurialalla tutkimustyön ja taiteellisen työn prosessointikohteina ovat metropolialue ja sen asukkaat
- Opinnäytetöiden ja hankkeiden aihepiirejä ideoidaan ja toteutetaan yhdessä pääkaupunkiseudun toimijoiden kanssa
- Kaupunkikulttuurin teemoista räätälöidyt aiheet paitsi viihdyttävät, myös aktivoivat ja valtauttavat kaupunkilaisia
- Vuorovaikutus kaupunkilaisten kanssa on luonnollinen osa toimintaa
- Kaupunginosaprojekteissa osallistetaan asukkaat ja toimijat kokemukselliseen oppimiseen taiteellisten prosessien avulla.

Yhteiskuntaan ja kaupunginosatyöhön avautuva taidenäkemyks on tuottanut merkittävää lasten taidekasvatus- ja työpajatoimintaa esimerkiksi Tapiola Sinfonietan, Helsingin kaupunginteatterin, Helsingin kaupunginmuseon ja ammattikorkeakoulun musiikin koulutusohjelman yhteistyönä. Juuri käynnistytävä soveltavan musiikkikasvatuksen aluekehityshanke pyrkii luomaan suurten kaupunkien palvelurakenteisiin tehokkaampia kulttuurintyön toimintamalleja.

Vakiintuneimpana alueellisiin yhteisöihin kiinnittyvä, aktivoiva toimintatapa on ammattikorkeakoulussa teatterityön alalla. Esittävän taiteen koulutusohjelmassa on luotu alusta alkaen oma, teatterialan perinteisestä koulutuskentästä selkeästi erottuva profiili. Ammattikorkeakoulusta valmistuvien opiskelijoiden ammattitaidon kulmakivinä ovat teatterityön lisäksi yhteisöllinen, soveltava ja prosessoiva draama. Teatteri nähdään, paitsi taiteen tekemisenä, myös avoimena foorumina sekä yhteiskunnallisen keskustelun, vaikuttamisen ja tutkimisen välineenä.

Perinteistä laajemmassa soveltavan teatterityön luonteessa on läsnä palveluksen tekemisen ideologia: taiteen tekijän taidokkuuden ja karisman rinnalle nousevat osaamisen kriteereinä uteliaisuuden, kuulemisen, kuuntelemisen ja vuorovaikutuksellisuuden kyvyt. Dramaturgian ja

teatterityön uusien soveltamistapojen kautta voidaan tunnistaa ja nimetä ihmisten ja yhteisöjen liikkeellepanevia voimia: toiveita, pelkoja, unelmia ja painajaisia. Ammattikorkeakoulun kehrittelemät teatterityön sovellusalueet mahdollistavat dialogin yhteiskunnallisen ja inhimillisen välillä. (Louhija 2003,5 ja 2007, 7; Ventola 2005, 20-22.)

Esimerkiksi ammattikorkeakoulun sijaintialueella Arabianrannassa asukkaiden kanssa toteutetut draamalliset foorumit ovat osoittaneet, että tarvetta tällaiselle on. Korkea teknologia valokuitukaapeleineen, mobiilipalveluineen tai bussipysäkeille suunniteltuine ubiikkiajan täsmätiedotuksineen eivät takaa elämän mielekkyyttä eivätkä edistä kykyä ymmärtää maailmaa tai työstää omalle kohdalle osuneita elämän takaiskuja. Kun ihmiset muuttavat uusille alueille ja kun alueellinen identiteetti on hajanainen, teatterilla ja musiikilla on valtava potentiaali rakentaa aitojen kohtaamisten paikkoja. Konkreettiset tarinat, kuvat, äänet tai tunnetilat piirtyvät ihmisiin elävästi. Taiteen avulla on mahdollista merkityksellistää kokemukset osaksi persoonallista suhdetta kaupunginosaan. (Rainio ja Saastamoinen 2006; kts. myös . Kupiainen 2002, 8-9.)

Ammattikorkeakoulun kaupunginosakulttuurissa

toiminta

Arabianrannan

Soveltavan teatterin projekteissa Arabianrannan alue on voinut muuttua ihmisten kokemuksissa kyläksi, jossa asukkaat tuntevat toisiaan ja toistensa taloja, kortteleita ja kulkureittejä. Tuttuuden kokemuksella on merkitystä erityisesti lasten ja nuorten turvallisuuden tunteelle. Kaupunginosa on synnytetty nopeasti. Esimerkiksi ala-asteen opettajat ovat toivoneet teatterityön projekteissa käsiteltäväksi teemoja, joihin koulutyössä ei käytännössä ole aikaa, esimerkiksi identiteettiä, ryhmäytymistä, ennakkoluuloja, eriarvoisuutta ja itsetuntoa. Aktivoivat ja toiminnalliset menetelmät puolestaan ovat ammattikorkeakoulun ydintä: osataan koskettaa, osataan valtauttaa, osataan luoda kohtaamisia ihmisten välille. (Rainio ja Saastamoinen 2006.)

Esittävän taiteen opiskelijat tekevät esimerkiksi vuosittain opintojaan Arabianrannan peruskoulun, päiväkodin ja tehdasmuseoiden kanssa yhteistyössä. Ideana on avoin draamallinen foorumi. Eri ikäiset toimijat kohtaavat taiteen kautta, ja asuinalueetta tarkastellaan historian, työn ja ihmisten arjen näkökulmasta.

Erytisesti lasten kokemusten, arvojen ja tarinoiden dokumentointi ja työstäminen esityksellisin tavoin on tärkeää. Kun lapset ja nuoret ovat saaneet kosketuksen alueen historiaan ja kun heillä on kiinnostusta paikkoihin, tapahtumiin ja ihmisiin, he kiinnittyvät mentaalisesti Arabianrantaan. Tämä puolestaan luo eheyttä ja identiteettiä alueelle: se on

eräänlaista kotiseuturakkautta – tai kuin mielentila, turvapaikka, alueen sielu.

Opiskelijat luovat osana opintojaan uusia taideammatteja ja työnkuvia. Julkisorganisaatioissa, kaupunkien eri hallintokunnissa, yrityksissä ja kolmannella sektorilla koetaan jatkuvaa tarvetta yhteisöllisyyden kehittäjille, kokemuksellisuuden työstäjille ja terapeuttisesti orientoituneille taidekasvattajille. Aito yhteistyö on mahdollista esimerkiksi opettajien, museopedagogien, teatteri-ilmaisun ohjaajien ja musiikkikasvattajien välillä. Kaikki toimivat käytännön ruohonjuuritasolla, lähellä ihmisiä, perheitä ja heidän arkipäiväänsä. Siksi projektin osapuolten kesken vallitsee yhteisymmärrys ja yhdessä tekemisen mielekkyys. Yhteistyön tuloksena taidekasvatustyölle ja soveltavalle draamalle ikään kuin syntyy paikka monenlaisissa yhteisöissä ja sosiaalista integraatiota edistävissä projekteissa. (Saaastamoinen 2006.)

Kaupunkiympäristönä Arabianranta on kulttuurialan kaikille koulutusohjelmille inspiroiva ympäristö. Siellä on historiallisia kerrostumia, narratiivisuutta, modernia suunnittelua, ympäristötaideteoksia ja ainutlaatuinen merellinen luonto. Aluekehitystoiminnan yhtenä muotona voidaan pitää sitä, että koulutustoiminnan tuloksena syntyy, paitsi uutta korkeakoulutasoista ja verkottunutta osaamista, myös julkisesti esitettäviä teatteriproduktioita, konsertteja, elokuvia, festivaaleja ja taidetapahtumia.

Paikallisuus kulttuurialan koulutuksessa näkyy myös siinä, että sijaintiympäristö on usein innoittanut esitystoimintaa. Ammattikorkeakoulun kiinteistöön kuuluvan idyllisen puuhuvilan piha rakentuu joka kesä omin voimin tuotetuksi Vanhankaupungin kesäteatteriksi, jonne yleisö saapuu lähiympäristöstä. Esimerkiksi kesällä 2008 ulkoilmateatterin esitykset tuotetaan Arabianrannan asukkaiden tuottamien tarinoiden pohjalta. Kesäteatterin huvilaympäristö ja eri huoneet on toisinaan punottu käsikirjoituksen tapahtumapaikoiksi, Tšehovin Kirsikkapuistoa on esitetty puutarhan omenapuiden katveessa, ja Shakespearen Kesäyön unelmassa lähimetsät on otettu osaksi teosta. Teatteriesitykset itsessään antavat mallin alueen asukkaille paikallisuuden mahdollisuuksista taiteessa: esityksiä voi olla niin teatterisalissa kuin tehdashalleissa, kirjastossa, autotalleissa ja pommisuojuissa.

Paikallisportaalin sisällöllinen ja tekninen kehittäminen monialaisena yhteistyönä

Digitaalisia ympäristöjä suunniteltaessa on käyttäjänäkökulma huomioitava alusta alkaen. Nykyään on yhä selvemmin huomattu, kuinka tärkeä on rakentaa toiminnallisia ratkaisuja ja teknistä toteutusta yhtäaikaaisesti. Teknologia ei automaattisesti tuota parempaa asukas- ja toimijanäkökulmaa, ellei sen yhteyteen luoda ihmiskeskeisiä sisältöjä. Verkkomedian viimeaikaiset tekniset innovaatiot mahdollistavat täysin

uudenlaisia aktivoivia, yhteisöllisiä toimintatapoja. Niillä on suuri potentiaali myös alueiden vetovoimaisuuden ja vaikkapa matkailuelinkeinojen edistämiseksi. Nykyäänhän ajatellaan, ettei luovan alan liiketoimintaa läheskään aina voida erottaa muista toimialoista. Sitä ei pitäisi tarkastella omana sektorinaan, vaan osaamisena, jota voidaan hyödyntää kaikilla aloilla. (Tarjanne 2008.)

Esimerkiksi Arabianrantaan on jo asuinalueen rakentamisen alkuvaiheessa 15 vuotta sitten suunniteltu alueellinen, paikallisverkkona toteutettu tietopalvelumalli. Sen sisältökonseptin uudistamiseen on kuitenkin kohdistunut suuria haasteita. Toiminnallisemman käyttöliittymän suunnittelussa, testauksessa ja toteutuksessa on ammattikorkeakoulun kulttuurialalle rakentunut aivan keskeinen rooli. Verkkoviestinnän opiskelijat pystyvät osallistumaan paikallisportaalin kehittämishankkeeseen osana konseptisuunnittelun opintojaan. Kulttuurituotannon opiskelijatiimi haastattelee alueen toimijoita ja tekee tutkimusta siitä, millaisia elämyksellisiä sisältöjä portaaliin toivotaan perinteisten tietopalvelujen ja keskustelupalstojen ohella. Teatterityön opiskelijat toteuttavat tarinallisia yleisötyöpajoja saadakseen tietoa alueen erilaisten toimijoiden asenteista ja arkipäivästä. Elämyksellisesti kootun tiedon avulla voidaan aktivoida Arabianrannan asukkaita, yhdistyksiä, oppilaitoksia ja yrityksiä itse tuottamaan portaaliin uusia sisältöjä. Kokonaisuutena ammattikorkeakoulun monialainen projekti tuottaa Arabianrantaan digitaalisen käyttöympäristön, joka lisää vetovoimaa taiteen, kulttuuriperinnön, matkailun, asukastoiminnan ja luovan alan yritysten rajapinnassa.

Kaupunkitutkimusohjelman haasteet

Helsingin metropolialueen kaupunkitutkimusohjelmassa tuodaan esiin useita teemoja, joihin tutkijoiden toivotaan tarttuvan. Halutaan analyysia asumispreferensseistä, siitä keiden kaupunkia kaupunkisuunnittelu edistää, mille ryhmille kaupunkia tuotetaan tai mikä on houkutteleva kaupunkiympäristö vaikkapa ulkomaalaisille työntekijöille ja opiskelijoille. Ymmärrystä halutaan lisää siitä, millaista arkielämä keskuksissa ja lähiöalueilla on tai miten kaupungista puhutaan, miten se muistetaan ja millaisia muotoja urbaanilla elämäntavalla voi olla? (*Muuttuva kaupunki* 2005, 15-22, 32.) Ammattikorkeakoulun kulttuurialan koulutus Arabianrannassa tuottaa osaamista uusille luovan toimialan tekijöille. Samalla taiteen ja teatterin soveltavat menetelmät ovat luoneet tutkimuksellisia innovaatioita, jotka ovat tuottaneet tietoa kaupunkitutkimusohjelmassa esitettyihin kysymyksiin jo 10 vuoden ajan. Tutkiva taide ja sen avulla esiin saatavat kokemukset ovat uusi voimavara myös kaupunkisuunnittelulle. Kehittyminen ja ymmärrys eivät aina tapahdu ilmeisintä tietä kulkemalla, tai voimistamalla jo olemassaolevaa ja valmista, vaan antamalla mahdollisuuksia elämykselliseen, monialaiseen ja luovaan. Metropolialueen ainoalla, lähes kaikki taide- ja kulttuurialat kattavalla

monialaisella ammattikorkeakoululla voi olla tässä mahdollistamisessa keskeinen rooli.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Jäämeri, Hannele 2008. Tekemisestä tulppa dementialle. *Suomen Kuvalehti* 16/2008.

Kupiainen, Reijo 2002. Mitä taide on ja mihin siitä on? Teoksessa *Taiteen mahdollisuuksista enemmän*. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu. Opetusministeriö.

Kylänpää, Riitta 2008. Pelastava voima. *Suomen Kuvalehti* 14/2008.

Louhija, Marja 2003. Dramaturgia – oppi elämänyhtälöistä. Esipuhe teoksessa Kolu, Mehto, Pennanen, Tihinen, Vesanen: *Käyttöliittymä elämään – ikkunoita draaman ja teknologian kohtaamiseen*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja A: Tutkimukset ja raportit 3.

Louhija, Marja 2005. Yhteisöteatteri soveltavan draaman perheessä. Esipuhe teoksessa Ventola & Renlund: *Draamaa ja teatteria yhteisöissä*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 5.

Mehto, Katri (toim.) 2008. *Draamamenetelmät ja tieto. Teatterin ja teknologian kohtaamisia*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja A: Tutkimukset ja raportit 11. Helsinki,

Muuttuva kaupunki. Helsingin metropolialueen tutkimusohjelma kaudelle 2005 – 2008. Helsingin yliopiston kaupunkitutkimusverkosto 2005.

Rainio, Elina 2006. Kirjoittaman tekemä haastattelu 17.1.2006. Rainio on toiminut soveltavan teatterin lehtorina Helsingin ammattikorkeakoulussa.

Ranta-Meyer, Tuire 2007. Korkeakoulu paikallisena ja yhteisöllisenä toimijana Arabianrannassa. Teoksessa Kangasoja, Jonna & Schulman, Harry (toim.) 2007: *Arabianrantaan! Uuden kaupungin mairinnousu*. Porvoo: City of Helsinki Urban Facts.

Ranta-Meyer, Tuire 2008. Exploratory and applied art in implementing a regional development task. Julkaisussa *Helsinki Quarterly* 2/2008. Loimaa: City of Helsinki Urban Facts. Sähköisesti luettavissa myös www.hel2.fi/tietokeskus.

Saastamoinen, Riku 2006. Kirjoittajan tekemä haastattelu 17.1.2006. Saastamoinen on toiminut teatteri-ilmaisun ja aikuiskoulutuksen opettajana Helsingin ammattikorkeakoulussa.

Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Opetusministeriö 2002.

Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu. Opetusministeriö 2002.

Tarjanne, Petra 2008. Luovilla aloilla on mahdollista nousta talouden veturiksi. *Helsingin Sanomat* 5.6.2008.

Ventola, Marjo-Riitta 2005. Taide keskellä elämää. Teoksessa Ventola & Renlund: *Draamaa ja teatteria yhteisöissä*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 5.

Ventola, Marjo-Riitta 2005. Taide etsii paikkaansa. Teoksessa Ventola & Renlund: *Draamaa ja teatteria yhteisöissä*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaalit 5.